24.10.2022

LHB-Liitto ry:n lisäselvitys asiaan HE 189/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sisällys

Sisällys 1
Johdanto 2
Ihmisoikeusperustaisuus 2
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) kanta 2
Sukupuolivaikutusten arvioinnin puute 3
Väärinkäytöksistä 4
Vaikutukset sukupuolitettuihin käytäntöihin 6
Pukuhuoneet ja muut sukupuolitetut tilat 6
Vankilat 8
Urheilu 9
Transihmisten kannat? Ovatko yhtenevät lain sisällön suhteen? Jos ei ole, miksi? 11
Pakkosterilisaatio 12
Lasten ja nuorten asema 12
Liite 1: LHB-Liitto ry:n asiantuntijalausunto asiaan HE 189/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (18.10.2022) 14

Johdanto

Vastaamme tässä lisäselvityksessä eduskunnan lakivaliokunnan 18.10.2022 esittämiin kysymyksiin.

LHB-Liitto kannattaa nk. translain uudistamista. Mielestämme lisääntymiskyvyttömyysvaatimus tulee poistaa lainsäädännöstä. Esitämme, että sukupuolen vahvistamista ei tulisi sallia ilman lääketieteellistä selvitystä.

Ihmisoikeusperustaisuus

Ihmisoikeusperustainen lakien säätäminen ottaa huomioon ihmisoikeusperiaatteet, joihin valtiot ovat sitoutuneet kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Ihmisoikeudet eivät tarkoita, etteikö voitaisi säätää lakeja, joissa otetaan jonkin ehdotetun lain heikot kohdat ja epäloogisuudet huomioon.

Useissa tunnustetuissa syrjintäperusteissa on kyse muuttumattomista ominaisuuksista: syntyperä, ihonväri, biologinen sukupuoli. Biologisen sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin ollessa ristiriidassa pitää suorittaa huolellista punnintaa eri oikeuksien välillä (esimerkiksi biologisten naisten oikeudet yhteiskunnallisena ryhmänä ja sukupuolidysforisten henkilöiden oikeus saada sukupuoli-identiteettinsä juridisesti tunnustetuksi). Eri oikeuksien välistä punnintaa tehdään jatkuvasti sekä kansallisissa että ylikansallisissa tuomioistuimissa (esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin) ja muissa riidanratkaisuelimissä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) kanta

EIT-kysymys katetaan HE:ssä itsessään, sivut 16–27, eli myönnetään että lääketieteelliset tutkimuksen ja diagnoosin asettaminen sallitaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei edellytä Euroopan neuvoston jäsenvaltioilta juridisen sukupuolen itsemäärittelyä (”self-identification”). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antaa tulkinnassaan Euroopan ihmisoikeussopimuksesta jäsenvaltioille kuten Suomi laajan kansallisen harkintamarginaalin tässä asiassa. Päätöksessään A.P., Garcon & Nicot v. Ranska todetaan, että lisääntymiskyvyttömyysvaatimusta ei saa edellyttää. Lääketieteelliset tutkimukset (ml. sukupuolidysforiadiagnoosi) sallitaan juridisen sukupuolen muuttamisen ehtona.

”Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi saman asian [A.P. Garçon ja Nicot v. Ranska, 2017] toisen valittajan (52471/13) osalta, että yksilön velvollisuus osoittaa sukupuoli-identiteettihäiriön olemassaolo sukupuoli-identiteetin oikeudellisen tunnustamisen edellytyksenä ei kuitenkaan rikkonut 8 artiklan mukaista oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen. Ratkaisussaan tuomioistuin katsoi, että sopimuspuolilla [Euroopan neuvoston jäsenvaltiot kuten Suomi] on edelleen laaja harkintavalta päättää tällaisen vaatimuksen asettamisesta. Ottaen huomioon valtioiden laajan liikkumavaran,

tuomioistuin katsoi, että Ranskan viranomaiset hylätessään toisen valittajan pyynnön sukupuolimerkinnän muuttamisesta syntymätodistukseen sillä perusteella, että hän ei ollut osoittanut kärsineensä sukupuoli-identiteettiä koskevasta häiriöstä, olivat saavuttaneet tasapainon kilpailevien intressien välillä.” (HE, s. 27)

Sukupuolivaikutusten arvioinnin puute

Lainsäädännöllä, joka vaikuttaa yleensäkin väestöryhmiin, on aina myös vaikutuksia sukupuoliin. Tämä tulisi huomioida lainsäädäntöhankkeissa ja niihin tulisi etukäteen tehdä sukupuolivaikutusten arviointi. Näin ohjeistetaan Sosiaali- ja terveysministeriön omilla sivuilla. Myös hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi 2020-2023 edellytetään, että ”Sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin”. Translain uudistuksessa näin ei ole toimittu.

HE:ssä on vaikutuksia arvioitu vain sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta. Sivulla 65, otsikon ”Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen” alla on vain lyhyt maininta vaikutuksista naisiin ja miehiin kohdassa, jossa on referoitu tasa-arvovaltuutetun lausuntoa. Tekstin pituus on puoli sivua. Tämän ei voida katsoa täyttävän vaatimuksia sukupuolivaikutusten arvioinnista.

LHB-Liitto haluaa kiinnittää lakivaliokunnan huomion HE:ssä olevaan lausuntopalautteen esittelyyn, jossa ei mainita sitä, että useat lausunnonantajat ovat huomauttaneet sukupuolivaikutusten arvioinnin puuttumisesta.

Kuulemistilaisuudessa esitettiin syytös, että sukupuolivaikutusten arvioinnin vaatiminen tässä vaiheessa on pelkkää tahallista viivyttelyä ja kiusantekoa. Jo vuosi sitten Naisten rintama ry on käynyt asiasta erikseen kirjeenvaihtoa Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Tuolloin ministeriön lakimies vastasi, että lausuntokierroksen alkaessa vaikutukset sukupuoliin on arvioitu. Näin ei ole tapahtunut. Kyseessä on merkittävä laiminlyönti.

LHB-Liitto huomauttaa, että lakivalmistelun vastuuministeriössä toimivassa Tasa-arvoyksikössä on asiantuntemusta sukupuolivaikutusten arvioinnin tekemiseen virkatyönä, sillä yksikkö on kouluttanut ministeriöitä sukupuolivaikutusten arvioinnin tekemiseen aina 1990-luvulta saakka.

Laiminlyönnin johdosta lakiesitys tulisikin palauttaa takaisin Sosiaali- ja terveysministeriöön täydennettäväksi sukupuolivaikutusten arvioinnin osalta.

Lähteet

STM:n lainvalmistelutyöryhmän vastaus Naisten Rintama ry:n lisäkannanottopyyntöön https://www.naistenrintama.fi/tiedotteet-ja-kannanotot/tiedote-stmn-vastaus-tarkentavaan-kannanottopyyntoomme-translain-uudistukseen-liittyen/

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen https://stm.fi/valtavirtaistaminen

Suomi tasa-arvon kärkimaaksi 2020-2023
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162588

Väärinkäytöksistä

Tarkoitamme juridisen sukupuolimerkinnän vaihtamisen väärinkäytöksillä tilanteita, joissa henkilö ei kärsi lääketieteellisestä sukupuolidysforiasta, vaan tavoittelee sukupuolimerkinnän vaihtamisella jonkinlaista henkilökohtaista etua (HE, s. 66).

Ensinnäkin on todettava, että väärinkäytöksiä on vaikea näyttää toteen, jos juridinen sukupuoli on ainoa sukupuoleen viittaava tunnistetieto, joka tilastoidaan. Tilastollista seurantaa juridista sukupuolta vaihtaneista henkilöistä, jotka eivät ole sukupuolidysforiaa koskevissa tutkimuksissa tai hoidoissa, ei tietääksemme ole maailmalla tehty.

Iso-Britanniassa on selvitetty, että vankilassa transsukupuolisiksi kirjatuista hätkähdyttävän suuri osuus (58,9 %) on seksuaalirikollisia. Nämä henkilöt ovat biologisia miehiä, jotka eivät ole käyneet läpi sukupuoli-identiteetin tutkimuksia tai hoitoja. Transsukupuoliset, jotka ovat läpikäyneet lääketieteellisen selvityksen ja saaneet ns. *gender recognition certificaten*, eivät ole mukana tässä luvussa. Miesvangeista seksuaalirikollisia on 16,8 % ja naisvangeista 3,3 %. Transsukupuolisiksi kirjattujen osuus seksuaalirikollisista on niin merkittävästi koholla, että voi miettiä, onko kyseessä strategisista syistä tehty sukupuolimerkinnän muutos.

Skotlannissa on havaittu, että puolet rikoksista tuomituista transsukupuolisista oli vaihtanut sukupuolimerkintänsä vasta tuomion jälkeen. Siellä on myös havaittu, että osa vapautuvista vangeista vaihtaa sukupuolensa välittömästi takaisin mieheksi. Nämä huomiot viittaavat strategiseen motiiviin sukupuolimerkinnän muuttamisessa.

Suomessa väärinkäytökset voisivat olla erilaisia kuin Iso-Britanniassa, mutta on erittäin naiivia kuvitella, että niitä ei esiintyisi. Myös politiikan sukupuolikiintiöitä on väärinkäytetty esimerkiksi Meksikossa.

Lakivaliokunnassa esitettiin väite, että mahdollisiin väärinkäytöksiin "on omat keinonsa puuttua". Mitä ne keinot olisivat ja onko niitä käytetty menestyksekkäästi muissa maissa? Yhtäkään ei ole mainittu.

Juridisen sukupuolen itsemäärittely ei muuttaisi sitä, että seksuaalirikokset olisivat edelleen seksuaalirikoksia ja väkivaltarikokset väkivaltarikoksia, eikä sukupuoli lähtökohtaisesti vaikuttaisi niistä saatuihin tuomioihin. Sen sijaan esimerkiksi viharikoksen vihamotiivin, joka on rangaistusta koventava seikka, todistelu voi vaikeutua syytetyn juridisen sukupuolen takia. Tekijä voisi väittää kuuluvansa samaan ryhmään kuin uhri, eli esimerkiksi biologinen mies voisi väittää olevansa lesbo.

Vilpillisestä hakemuksesta ei nähdäksemme ole mahdollista syyttää esimerkiksi rekisterimerkintärikoksena. Rekisterimerkintärikoksesta tuomitseminen vaatisi todistuksen siitä, että hakija on antanut viranomaiselle väärän tiedon eli valehdellut omasta sisäisestä kokemuksestaan, minkä todistaminen taas lienee mahdotonta.

Lähteet

El Pais: Paridad electoral con falsas trans en México, 16.5.2021 https://elpais.com/mexico/2021-05-16/paridad-electoral-con-falsas-trans-en-mexico.html

Seksuaalirikokset https://rikoksentorjunta.fi/seksuaalirikokset

Sexual Offending Per Capita 2021 https://www.womenarehuman.com/sexual-offending-per-capita-female-male-and-transgender-both-sexes/

The Times: Half of Scottish trans prisoners changed gender after convictions, 5.10.2022 https://www.thetimes.co.uk/article/half-of-scottish-trans-prisoners-changed-gender-after-convictions-pftqbbhg6

The Times: Trans prisoners 'switch gender again' once freed from women's units, 2.1.2022 https://www.thetimes.co.uk/article/trans-prisoners-switch-gender-again-once-freed-from-womens-units-qjjsd0nlx

Tilastokeskus, StatFin / Rikos- ja pakkokeinotilasto / 13ne -- Eräisiin rikoksiin epäilyt uhrin iän ja sukupuolen sekä ilmoitusvuoden mukaan, 2009-2021 https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__rpk/statfin_rpk_pxt_13ne.px/

Tilastokeskus, Turvallisuus, Rikoksesta epäillyt naiset ja miehet https://www.tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/turvallisuus/index.html#epaillyt

Vice: Men Are Pretending to Be Trans in Mexico to Sidestep Gender Equity Laws, 1.6.2021 https://www.vice.com/en/article/z3xmmw/men-are-pretending-to-be-trans-in-mexico-to-sidestep-gender-equity-laws

Written evidence submitted by Professor Rosa Freedman, Professor Kathleen Stock and Professor Alice Sullivan [GRA2021], 2020 https://committees.parliament.uk/writtenevidence/18973/pdf/

Vaikutukset sukupuolitettuihin käytäntöihin

Esimerkkeinä yhteiskunnan toiminnoista, joissa sukupuolijakoa on käytetty käyttöoikeuden perusteena, ovat kelpoisuus sukupuolikiintiöihin julkista päätäntävaltaa käyttävissä toimielimissä, sukupuolen mukaan jaetut palkintosarjat ja tunnustukset urheilussa ja kulttuurissa, sukupuolierityiset palvelut eri toimialoilla, sukupuolen perusteella jaetut pukuhuoneet, sairaalahuoneet, pesutilat ja saunat, vankilaosastot, ruumiintarkastukset jne. Näistä vain sukupuolikiintiöt sekä vankilaosastojen ja ruumiintarkastusten käytännöt ovat perustuneet suoraan lakiin.

Syynä sukupuolijakoon on ollut sukupuolten tasa-arvoisen edustuksellisuuden tukeminen päätösvaltaisissa elimissä, reilun ja oikeudenmukaisen kilpailuasetelman varmistaminen, yhteiskunnallisen näkyvyyden tukeminen, sukupuolten erityistarpeisiin erikoistuminen sekä ennen kaikkea turvallisuuden ja yksityisyyden takaaminen tiloissa, joissa henkilö on alastomuuden tai toimintakyvyn rajoittumisen vuoksi haavoittuvassa asemassa.

Näiden käytäntöjen avulla on tuettu monien ryhmien oikeuksia. Niillä on ollut positiivista vaikutusta paitsi naisten ja miesten asemaan, myös urheilijoiden ja kulttuuritoimijoiden, vammaisten, seksuaalivähemmistöjen, maahanmuuttajien, uskonnollisten yhteisöjen jäsenten, sairaiden ja syrjäytyneiden asemaan.

Kaikkia eri tavoin sukupuoleen kytkeytyneitä oikeuksia ja velvollisuuksia ei ole laissa erikseen määrätty, vaan kyse on sosiaalisista käytännöistä. Lakiuudistus purkaa nämä vuosikymmeniä käytössä olleet käytännöt, ellei niiden turvaamiseksi tehdä uusia lakeja. Näiden tarpeeseen on lakiesityksessä hyvin pinnallisesti viitattu.

Pukuhuoneet ja muut sukupuolitetut tilat

Pukuhuoneiden sekä suihku- ja wc-tilojen käytöstä ei suoraan säädetä laissa, mutta juridinen sukupuoli on yksi tekijä, joka otetaan huomioon ristiriitatilanteissa. Tasa-arvovaltuutetun mukaan yhteydenotot sukupuolen mukaan jaettujen tilojen käyttöoikeuksista ovat olleet kasvussa, mikä osoittaa olemassa olevan lainsäädännön puutteellisuuden. Tasa-arvovaltuutettu ei ole ottanut kantaa, miten jatkossa toimitaan.

Jos ulkoisesti miespuolista juridista naista kielletään käyttämästä naisten tiloja, on mahdollista, että hän syyttää palveluntarjoajaa syrjinnästä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Norjassa uusi translaki yhdessä syrjintäkiellon kanssa johti siihen, että nainen, joka valitti biologisesta miehestä naisten suihkutiloissa, sai itse syytteen syrjinnästä (Diskrimineringsnemnda, sak 18/68).

Myös Islannissa ohjeistetaan, että naisten tiloissa olevan biologisen miehen tulee olettaa olevan transsukupuolinen, ja siksi hänen läsnäoloaan ei saa kyseenalaistaa. On perusteltua huolestua siitä, voisiko näin käydä Suomessakin.

Tasa-arvovaltuutettu ei voi antaa tuomioita, vaan ainoastaan suosittaa tiettyjä käytäntöjä. LHB-Liitto haluaa huomauttaa, että tyttöjen ja naisten turvattomuuden tunne kasvaisi, vaikka heidän pukuhuoneessaan oleva mies ei syyllistyisi mihinkään rikokseen kuten seksuaaliseen ahdisteluun. Kyse on oikeudesta yksityisyyteen intiimeissä tilanteissa. Tasa-arvodirektiivin mukaan miehiä ja naisia voidaan kohdella eri tavalla mm. yksityisyys- ja säädyllisyyssyistä.

Myös miehillä on oikeus naisista vapaisiin tiloihin, aivan kuten naisilla on oikeus miehistä vapaisiin tiloihin. Tässä tarkoitamme miehillä mieskehoisia ihmisiä ja naisilla naiskehoisia ihmisiä.

On epäselvää, voitaisiinko esimerkiksi henkilöä, jolla on miehen keho, mutta joka on juridisesti nainen, syyttää tirkistelystä tai itsensäpaljastelusta naisten pukuhuoneessa varsinkaan tilanteessa, jossa on sana sanaa vastaan (sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen, rikoslaki 20 luku 21 §). Mikäli kyllä, olisi syytä informoida juridista sukupuoltaan vaihtavia henkilöitä siitä, että he voisivat mahdollisesti jopa syyllistyä rikokseen vastakkaisen biologisen sukupuolen tiloja käyttämällä. Hallituksen esityksessä (s. 57) sanotaan: “Digi- ja väestötietovirastolle säädettäisiin velvollisuus viipymättä antaa hakijalle tietoa -- sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksista.”

On homofobista verrata lesbonaisia naisten tiloissa biologisiin miehiin naisten tiloissa, kuten kuulemistilaisuudessa esitettiin. Lesbot ovat naisia. Lisäksi lesbojen syyllistyminen naisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin on todella harvinaista. Seksuaalirikollisista noin 98-99 % on biologisia miehiä.

Lähteet

Diskrimineringsnemda, sak 16/68, 2018
https://www.diskrimineringsnemnda.no/showcase/2018000068

EU:n tavaroiden ja palveluiden saatavuutta koskeva tasa-arvodirektiivi (Neuvoston direktiivi 2004/113/EY) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0113&from=EN

Guidelines and information for staff on how to react to and answer questions about trans people in gender-segregated spaces, 2021
https://reykjavik.is/sites/default/files/ymis_skjol/skjol_utgefid_efni/trans_folk_kyngreind_rymi_vefur.pdf

Rikoslaki https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001

Seksuaalirikokset https://rikoksentorjunta.fi/seksuaalirikokset

Sexual Offending Per Capita 2021 https://www.womenarehuman.com/sexual-offending-per-capita-female-male-and-transgender-both-sexes/

Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_1+2022.pdf

Vankilat

Sukupuolivaikutusten arvioinnin puute näkyy esimerkiksi vankeja koskevissa lakiehdotuksissa. Lakiehdotuksessa vankeuslain muuttamisesta 5. luku 1 § sekä lakiehdotuksessa tutkintavankeuslain muuttamisesta 3. luku 1 § mukaan "vanki tai tutkintavanki, jonka sukupuoli on vahvistettu toiseksi, sijoitetaan hänen vahvistetun sukupuolensa mukaiseen asunto-osastoon. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos se on välttämätöntä tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi."

Näiden pykälien avulla voitaisiin estää vain joitakin juridisen sukupuolen itsemäärittelyn väärinkäyttöpyrkimyksiä (seksuaali- ja väkivaltarikolliset).

Kun juridinen sukupuoli perustuisi vain omaan ilmoitukseen, kenenkään sukupuolikokemuksen aitoutta tai epäaitoutta ei voitaisi luotettavasti arvioida rikosseuraamuslaitoksessa. Transsukupuolisia ei voitaisi luotettavasti erottaa niistä miehistä, jotka vaihtavat juridisen sukupuolensa naiseksi esimerkiksi helpomman vankilassaoloajan toiveessa. Tämä johtaisi siihen, että vain naisille vaarallisiksi katsotut miehet voitaisiin pitää edelleen miesten vankiloissa.

Kaikki miesrikolliset eivät ole väkivalta- ja seksuaalirikollisia.

Rikosseuraamuslaitoksella olisi hyvin vähän tosiasiallisia keinoja estää vaarattomiksi katsottujen miesten siirtyminen naisten vankilaan lakimuutoksen jälkeen: jos pääsy estettäisiin kaikilta, rikosseuraamuslaitoksen voitaisiin katsoa syyllistyneen syrjintään sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun vuoksi (laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 1 §). Osa juridisen sukupuolensa vaihtaneista henkilöistä voisi olla transnaisia, joilla olisi peruste vedota lakiin miesten ja naisten tasa-arvosta. Heidän erottamisensa lain väärinkäyttäjistä olisi mahdotonta, mikä johtaisi pahimmillaan mielivaltaiseen päätöksentekoon.

Lain voimaan tultua edellä mainittu prosessi johtaisi siihen, että naisvankiloista tulisi ennen pitkää sekavankiloita. Sekavankiloissa naisten ja transnaisten erityistarpeet huomioivan työotteen ylläpitäminen ei olisi enää mahdollista. Tämä on vastoin Suomea sitovia, naisvankeja koskevia kansainvälisiä suosituksia, joissa nais- ja miesvankien erillään asuttamista pidetään tärkeänä. Kaisa Tammi-Moilasen rikosseuraamuslaitokselle laatima selvitys tuo myös esiin naisvankien erityistarpeita ja naiserityisen työn tärkeyttä. Kaikkinaisen syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen allekirjoittamisella Suomi on sitoutunut siihen, ettei valtio saa toimillaan heikentää naisten asemaa.

Rikosseuraamuslaitokselle tulee edelleen taata mahdollisuus laadukkaaseen, naiset ja transnaiset huomioivaan vankeinhoitoon. Tämä edellyttää objektiivista määritelmää sille,

kuka on transsukupuolinen. Juridisen sukupuolen muuttamisen tulee edelleen olla mahdollista vain sukupuolidysforiadiagnoosin saaneille transsukupuolisille. Tälle ryhmälle naisvankilaan siirtyminen olisi edelleen mahdollista rikosseuraamuslaitoksen olemassa olevan ohjeistuksen mukaisesti jo ennen juridisen sukupuolen muuttamista (Sukupuolen korjausprosessin läpikäyneen ja korjausprosessissa olevan henkilön sijoittaminen. Rikosseuraamuslaitos, ohje dnro 8/004/2018).

Lähteet

Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1986/19860068

Ministerikomitean suositus Rec (2006) jäsenvaltioille Euroopan vankilasäännöistä. Euroopan neuvoston ministerikomitea. Rikosseuraamuslaitos 2006 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/saannokset-osanliitteet/23cFfvdKD/Revised_European_Prison_Rules_Finnish.pdf

Sukupuolen korjausprosessin läpikäyneen ja korjausprosessissa olevan henkilön sijoittaminen. Rikosseuraamuslaitos, ohje dnro 8/004/2018 https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maarayksetjaohjeet/sukupuolenkorjausprosessinlapikayneenjakorjausprosessissaolevanhenkilonsijoittaminenrikosseuraamuslaitoksessa80042018.html

Tammi-Moilanen Kaisa. Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020 https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf

The Bangkok rules. United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Noncustodial Measures for Women Offenders with their Commentary. United Nations Office on Drugs and Crime 2011 https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Bangkok_Rules_ENG_22032015.pdf

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt. Nelson Mandela -säännöt. Rikosseuraamuslaitos 2017 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/MZQ5sInI7/Vankeinhoidon_va776himma776issa776a776nno776t_low.pdf

Urheilu

Urheiluoikeuden professori Antti Aine kertoo Kehrääjä-verkkojulkaisun haastattelussa Suomen Urheiluliiton (yleisurheilun lajiliitto) kannasta, jonka mukaan urheilun sarjajako perustuu lähtökohtaisesti urheilijoiden juridiseen sukupuoleen, ellei muuta ole määritelty. Samoin on erilaisten palkintojen ja stipendien laita.

Tokion olympialaisten 2020 jälkeen Kansainvälinen Olympiakomitea velvoitti kansainvälisiä lajiliittoja miettimään ratkaisut transsukupuolisten urheilijoiden sijoittumisesta sarjajakoon. Urheilun sarjajako yleisesti pohjautuu biologisiin ominaisuuksiin, kuten ikä, paino, vammaisuus ja sukupuoli. Suomen olympiakomitean antaman lausunnon mukaan "erityisesti sukupuolensa miehestä naiseksi korjannut voi saada urheilussa kilpakumppaneihinsa nähden suhteettoman edun, joka liittyy erityisesti testosteronin määrään, lihaksistoon ja ruumiinrakenteeseen". Monet lajiliitot ovat päätyneet perustamaan transsukupuolisille urheilijoille oman sarjansa.

Kaikissa urheilulajeissa ja kaikilla sarjatasoilla (kansainvälinen, kansallinen, paikallinen, harrastustoiminta) ei ole olemassa tarkempia ohjeistuksia juridista sukupuolta vaihtaneista kilpailijoista. Hallituksen esittämä juridisen sukupuolen muuttaminen itsemäärittelyasiaksi tarkoittaisi, että myös ne miehet, jotka eivät ole käyneet transhoitoja, voisivat osallistua naisten sarjaan.

Ohjeistuksen ollessa puutteellista ja ristiriitaista hallituksen esitys lisää tilanteen sekavuutta. Parhaassa tapauksessa tämä motivoisi urheilutoimijoita laatimaan tarkempia ohjeistuksia, mutta pahimmassa tapauksessa tämä voisi tuhota naisurheilijoiden mahdollisuudet reiluun kilpailuun.

Lähteet

Harper, Joanna ym. How does hormone transition in transgender women change body composition, muscle strength and haemoglobin? Systematic review with a focus on the implications for sport participation. British Journal of sports medicine. Volume 55, Issue 15. 2021 https://bjsm.bmj.com/content/55/15/865

Hilton, Emma and Lundberg, Tommy. Transgender women in the female category of sport: Perspectives on testosterone suppression and performance advantage. Sports Medicine 2021; 51(2): 199–214
https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7846503/

Kehrääjä: Sukupuolipykälä: Mitkä lait koskevat sukupuolitettuja tiloja ja niihin liittyviä ongelmatilanteita? 20.12.2021 https://kehraaja.com/sukupuolipykala-mitka-lait-koskevat-sukupuolitettuja-tiloja-ja-niihin-liittyvia-ongelmatilanteita/

KOK päivitti näkemyksensä transurheilijoiden kilpailuoikeuksien määrittelystä
https://www.olympiakomitea.fi/2021/12/01/kok-paivitti-nakemyksensa-transurheilijoiden-kilpailuoikeuksien-maarittelysta/

Suomen Olympiakomitean lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta
https://www.olympiakomitea.fi/uploads/sites/1/2022/04/36abaa54-lausunto-sukupuolen-vahvistamista-koskevasta-laista.pdf

Tilastollista vertailua lukioikäisten poikien ja olympialaisissa kilpailevien naisten urheilutulosten välillä https://boysvswomen.com#/

Yle 28.6.2022: Uintiin ja yleisurheiluun on suunnitteilla uusi luokka, koska transnaiset halutaan ulos naisten sarjoista: https://yle.fi/urheilu/3-12501906

Transihmisten kannat? Ovatko yhtenevät lain sisällön suhteen? Jos ei ole, miksi?

Transsukupuolisten yhteisön sisällä on laajaa erimielisyyttä. Monet eivät kannata lakiesitystä, mutta erimielisten leimaaminen on tehnyt julkisesta keskustelusta vaikeaa. LHB-Liitto viittaa transsukupuolisten kansanedustajille lähettämään kirjeeseen, jossa he tuovat esiin huolensa muun muassa siitä, että jatkossa lain väärinkäyttäjät sekoitettaisiin transsukupuolisiin.

LHB-Liitto haastatteli blogiinsa transsukupuolisia, jotka vastustavat sukupuolen itsemäärittelyä. Lainaus eräältä transmieheltä:

> *"Juridisen sukupuolen itsemäärittelyn väärinkäytöt ovat haitaksi naisten oikeuksien kannalta, mutta tämän lisäksi väärinkäytöt heikentävät transsukupuolisten luotettavuutta yhteiskunnassa.*
>
> *Mielestäni on varsin kyseenalaista, että transhoitoja läpikäyvät yksilöt ovat juridisesti samassa asemassa kuin henkilöt, joille transeus on pelkkä identiteetti ilman mitään kehollisia transhoitoja. Jälkimmäiseen joukkoon mahtuu myös yksilöitä, joiden syyt transidentiteetille voivat olla varsin kyseenalaisia, eikä juridisen sukupuolen itsemäärittely ole tähän oikea ratkaisu."*

Lähteet

LHB-Liiton blogi, Haastattelu: trans ja toista mieltä, 8.6.2022 https://lhb-liitto.fi/2022/06/08/trans-ja-toista-mielta/

Translain uudistusta kritisoivien transsukupuolisten kirje kansanedustajille, 22.8.2022 https://tulenhenkiblogi.blogspot.com/2022/08/translain-uudistusta-kritisoivien.html?m=1

Pakkosterilisaatio

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden, kuten Suomen, ei tule vaatia keneltäkään väliaikaista tai pysyvää lisääntymiskyvyttömyyttä. LHB-Liitto kannattaa lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistoa.

Hallituksen esityksessä todetaan (s. 15): "Käytännössä hormonihoitojen sivuvaikutuksena ilmenevän hedelmättömyyden on tulkittu täyttävän translain lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen siitäkin huolimatta, että hedelmällisyys saattaa palautua, jos hormonihoidot lopetetaan" ja (s. 51) "Sukupuolen korjaamiseen tähtääviin lääketieteellisiin hoitoihin kuuluvan hormonihoidon sivuvaikutuksena aiheutuvan hedelmättömyyden on Suomessa vakiintuneesti tulkittu täyttävän translaissa säädetyn lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen siitäkin huolimatta, että hormonihoidon vaikutukset ovat yleensä palautuvia." THL on vahvistanut, että rekisteristä ei löydy yhtään sterilointia, joka olisi tehty transsukupuolisuuden perusteella (steriloimislain 1 § 7 kohdan perusteella).

Kannatamme lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistoa, vaikka kyse ei ole ollut pakkosteriloinneista vaan transhoitojen sivuvaikutuksena ilmenevästä hedelmättömyydestä.

Lähteet

Helsingin sanomat 2.8.2020 Miksi hoitoon hakeutuu yhä enemmän nuoria, jotka haluavat eroon naiseudesta? https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006588177.html

Steriloimislaki https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1970/19700283

Sähköpostikirjeenvaihto THL:n kanssa 25.10.2022 lisaantymistilastot@thl.fi

Lasten ja nuorten asema

LHB-Liitto ei kannata lakiesityksen laajentamista koskemaan alaikäisiä. 2010-luvulla sukupuolidysforiasta kärsivien lasten ja nuorten määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Syitä ei vielä tiedetä.

Lapsuuden identifioituminen vastakkaiseen sukupuoleen ennustaa ensisijaisesti aikuisuuden homoseksuaalisuutta, ei transsukupuolisuutta (Kaltiala-Heino ym. 2018). Sukupuoliahdistuksen kokemukset ovat yleisiä nuorilla, jotka kipuilevat myös seksuaalisen suuntautumisensa kanssa. Homofobisen kiusaamisen uhriksi joutuminen voi altistaa sukupuolidysforialle. Monella LHB-Liiton aikuisella jäsenellä on kokemuksia nuoruuden sukupuolidysforiasta, joillakin jopa lääketieteellistä transitiosta ja sen katumisesta eli detransitiosta.

Juridisen sukupuolen vaihtaminen on osa sosiaalista transitiota. Sosiaalinen transitio on voimakas psykososiaalinen interventio, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia lapsen tai nuoren vointiin.

Sosiaalinen transitio voi vaikeuttaa nuoren pohdintaa eri vaihtoehtojen välillä, vaikka pohdinnoille pitäisi antaa tilaa eikä aikuisten pitäisi erityisesti tukea tai kieltää mitään vaihtoehtoa. Aiempien tutkimusten mukaan lapsuuden sukupuolidysforia useimmiten hälvenee kasvun myötä, ilman transitiota. Uusimpien tutkimusten mukaan sosiaalisesti transitioituneista lapsista vain pieni vähemmistö palaa syntymäsukupuoleensa. Sosiaalisen transition jälkeen takaisinpäin kääntyminen voi herättää nuoressa häpeää ja ahdistusta. Asiantuntijoiden mukaan alaikäisten kohdalla on tärkeää pitää kaikki ovet avoinna tulevan kehityksen suuntien suhteen.

Lähteet

DeLay, D., Lynn Martin, C., Cook, R.E. et al. The Influence of Peers During Adolescence: Does Homophobic Name Calling by Peers Change Gender Identity?. J Youth Adolescence 47, 636–649 (2018) https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-017-0749-6

Interim service specification: Specialist Service for Children and Young People with Gender Dysphoria, 2022 https://www.engage.england.nhs.uk/specialised-commissioning/gender-dysphoria-services/user_uploads/b1937_i-specialist-service-for-children-and-young-people-with-gender-dysphoria-phase-1-providers-201022-1.pdf

Kaltiala-Heino, Työläjärvi ja Suomalainen: Kun sukupuoli on nuorelle ongelma, 2018 https://www.duodecimlehti.fi/duo14555

Kaltiala-Heino: Nuorten sukupuoli-identiteetti ja sukupuoliahdistus nyt, 2022 https://skooppi.fi/wp-content/uploads/Kaltiala_handout_Skooppi.pdf

Korte, Alexander; Goecker, David; Krude, Heiko; Lehmkuhl, Ulrike; Grüters-Kieslich, Annette ja Beier, Klaus Michael: Gender Identity Disorders in Childhood and Adolescence. Currently Debated Concepts and Treatment Strategies. Dtsch Arztebl Int, 2008 https://www.aerzteblatt.de/int/archive/article/62554

Olson, Kristina R.; Durwood, Lily; Horton, Rachel; Gallagher, Natalie M. ja Devor, Aaron: Gender Identity 5 Years After Social Transition. *Pediatrics* August 2022 https://doi.org/10.1542/peds.2021-056082

Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suositukset 2020 https://palveluvalikoima.fi/sukupuolidysforia-alaikaiset

Yle: Nuorten tyttöjen transsukupuolisuustutkimukset ovat moninkertaistuneet, 30.1.2017 https://yle.fi/uutiset/3-9418337

Liite 1: LHB-Liitto ry:n asiantuntijalausunto asiaan HE 189/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (18.10.2022)

(Alkaa seuraavalta sivulta)

LHB-Liitto ry:n asiantuntijalausunto asiaan HE 189/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Esittely

LHB-Liitto kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi nk. translain uudistukseen liittyvästä lakiesityksestä sukupuolen vahvistamisesta.

LHB-Liitto ry on vuonna 2021 perustettu, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton yhdistys, joka edistää samasta sukupuolesta kiinnostuneiden ihmisten eli lesbojen, homojen ja biseksuaalien asiaa.

Kuulemistilaisuudessa 18.10.2022 yhdistyksemme edustajina ovat:

Iiris Vesala, varapuheenjohtaja, jolla on 15 vuoden kokemus tasa-arvon edistämisestä mm. Vihreissä Naisissa ja Setan paikallisosastoissa.

Sähköposti: info@lhb-liitto.fi tai henkilökohtainen sähköposti: iiris.vesala@protonmail.com

Leena Teräs, yhdistyksen jäsen, joka on 1990-luvulta saakka työskennellyt sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi niin kasvatus- ja koulutussektorin, liike-elämän, viranomaisten, poliittisten päättäjien kuin vapaa-ajan toimijoidenkin kanssa.

Sähköposti: leena.teras@tasa-arvoasiantuntija.fi

Johdanto

LHB-Liitto kannattaa nk. translain uudistamista. Mielestämme lisääntymiskyvyttömyysvaatimus tulee poistaa lainsäädännöstä. Esitämme, että sukupuolen vahvistamista ei tulisi sallia ilman diagnoosia sukupuolidysforiasta.

Kohderyhmän muutos

LHB-Liitto huomauttaa, että juridisen sukupuolen muuttaminen nyt säädettävässä laissa koskee kaikkia Suomessa asuvia suomalaisia, ei vain transsukupuolisia. Sukupuolen käsite muuttuisi esitetyn lain myötä siten, että sukupuoli ei enää kuvaisi fyysistä todellisuutta, vaan subjektiivista sukupuolikokemusta, jota ei voi falsifioida, todentaa eikä kyseenalaistaa.

Tämä on valtava paradigman muutos, joka ulottuu yhteiskunnan joka tasolle. Monet yhteiskunnan vakiintuneet toiminnot muuttuvat haastaviksi, jos sukupuolesta tulee ilmoitusasia. Näin ollen lailla on merkittävät vaikutukset kaikkiin ihmisryhmiin, myös valtaväestöön.

Väärinkäytökset

LHB-Liitto on huolissaan siitä, että subjektiivinen oikeus muuttaa juridista sukupuolta on altis väärinkäytöksille. Lakiesityksen sivulla 91 on esitetty, että Digi- ja väestötietovirasto ei voisi hylätä hakemusta, mikäli sille asetetut ehdot - kirjallinen hakemus, täysi-ikäisyys sekä kytkös Suomeen - täyttyvät. LHB-Liiton näkemyksen mukaan kyseessä on tosiasiassa ilmoitusmenettely, ei hakemus.

LHB-Liitto on huolissaan, ettei hakemusta voida missään tilanteessa katsoa vilpilliseksi, eikä hakemuksella voi syyllistyä esimerkiksi rekisterimerkintärikokseen (rikoslaki 16 luku 7 §). Olisi mahdotonta rikosoikeudessa näyttää toteen se, etteikö ihmisen selvitys omista tunteistaan ja omasta kokemuksestaan olisi ollut hänelle itselleen totta. Hallituksen esitys luo tilanteen, jossa lain väärinkäyttämistä ei voi todentaa eikä siitä voi rangaista.

LHB-Liitto huomauttaa, että syrjintä seksuaalisen suuntautumisen perusteella on kielletty, ja rikoksen kohdentaminen seksuaalisen suuntautumisen perusteella on rangaistuksen koventamisperuste. Esimerkiksi ns. ”eheyttävä raiskaus” (eng. corrective rape) on seksuaalivähemmistöihin kohdistettu väkivallan muoto.

Seksuaalivähemmistöihin kohdistuvia viharikoksia on jatkossa vaikea todentaa, jos on epäselvää, kuka kuuluu seksuaalivähemmistöön. Jos sukupuolen voi itse määritellä, silloin mahdollistuu myös seksuaalisen suuntautumisen määrittely uudella tavalla: mies voi olla lesbo. Viharikoksen tekijä voi väittää kuuluvansa samaan ryhmään kuin uhri.

Sukupuolivaikutusten arviointi

LHB-Liitto ihmettelee, että lausuntopalautteesta tehty yhteenveto (kohta 6, sivu 82) ei sisällä mainintaa siitä, että osa lausunnonantajista on huomauttanut sukupuolivaikutusten arvioinnin puuttumisesta. Lainvalmistelijaa on huomautettu asiasta myös erikseen kontaktoimalla. Lakiesityksessä ei ole esitetty perusteluita, miksi sukupuolivaikutusten arviointia ei ole edelleenkään tehty.

LHB-Liitto ei usko, että lakiesityksen sivulla 65 oleva tasa-arvovaltuutetun lausunnon lyhyt referointi otsikon ”Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen” alla olisi hallituksen tasa-arvo-ohjelman ”Suomi tasa-arvon kärkimaaksi 2020-2023” tarkoittama sukupuolivaikutuksen arviointi, johon velvoitetaan kaikkia ministeriöitä niiden lainvalmisteluprosesseissa.

Sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu on määritelty tasa-arvolaissa, mutta lainsäädännössä ei määritellä mitä tarkoitetaan sukupuolella, naisella, miehellä jne. Lakiesityksessä sanojen merkityksiä muutetaan siten, että mies voi olla nainen ja nainen mies itsemäärittelyyn perustuen. Tämä muuttaa niin sanojen nainen ja mies merkitystä kuin koko sukupuolen käsitettä.

Sukupuolen määrittelytavan muuttuminen on myös merkittävää seksuaalivähemmistöjen näkökulmasta, sillä lesbous, homous ja biseksuaalisuus kytkeytyvät nimenomaan biologiseen sukupuoleen eivätkä ilmoitusluonteiseen sukupuoli-identiteettiin. Seksuaalivähemmistöjen oikeudet ovat yhdenvertaisuuslailla turvattu.

Sukupuolivaikutusten arvioinnin puuttuessa ei-toivotut vaikutukset muihin ihmisryhmiin, kuten seksuaalivähemmistöihin, tyttöihin ja naisiin, naisvankeihin, naisurheilijoihin ja uskonnollisten yhteisöjen jäseniin jne. ovat jääneet näkymättömiin.

Tilastojen vääristyminen

Digi- ja väestötietoviraston rekistereissä sukupuoli tarkoittaa henkilön juridista sukupuolta. Tällä hetkellä rekisterissä on henkilöitä, joiden sukupuolimerkintä viittaa biologiseen sukupuoleen sekä pieni joukko, joiden merkintä viittaa transhoitojen johdosta korjattuun sukupuoleen. Sukupuolen itsemäärittely luo rekisteriin uuden ryhmän, jonka sukupuolimerkintä pohjautuu pelkästään itsemäärittelyyn. Viranomainen ei voi jäljittää mihin kenenkin sukupuolimerkintä viittaa, joten rekisterin luotettavuus ja käyttökelpoisuus heikkenee.

LHB-Liitto kantaa huolta myös sukupuolten tasa-arvon ja eri ihmisryhmien yhdenvertaisuuden edistämisen kannalta tärkeiden tilastotietojen luotettavuudesta jatkossa. Kun sukupuoli muuttuu ilmoitusasiaksi, voi esimerkiksi mies olla juridisesti nainen ja hänet tulee ottaa huomioon naisia koskevassa tiedonkeruussa. Tämä on aiheuttanut esimerkiksi Englannissa tilanteen, jossa juridisen sukupuolimerkintänsä naisiksi vahvistaneiden miesten tekemät seksuaalirikokset on tilastoissa merkitty naisten

tekemiksi. Tämä vääristää tilastoja huomattavasti, sillä naisten tekemät seksuaalirikokset ovat harvinaisia.

Ihmisoikeussopimukset ja suositukset

LHB-Liitto haluaa edelleen huomauttaa, että Suomea sitovaa Euroopan ihmisoikeussopimusta tulkitseva Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sallii jäsenvaltion käyttää sukupuolidysforiadiagnoosia juridisen sukupuolen muuttamisen ehtona. Näin tulisikin tehdä.

Samaa käytäntöä esitteli vuonna 2015 raporttinsa antanut Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä. Silloisen hallituksen toimeksiannosta he esittelivät lakiuudistuksen, jossa vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistettaisiin, mutta lääketieteellisen selvityksen ehto säilyisi. *(Kappaletta selvennetty 17.10.)*

Kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat, joihin lakiesityksessä viitataan, esimerkiksi Yogyakartan periaatteet, eivät ole velvoittavia ihmisoikeussopimuksia vaan suosituksia. Lisäksi niidenkin puutteena on heikko vaikutusten arviointi, jolloin niitä on pidettävä ongelmallisina. Yksi Yogyakartan asiakirjan kirjoittajista, professori Robert Wintemute onkin siitä irtisanoutunut, koska se ei huomioi negatiivisia vaikutuksia tyttöjen ja naisten oikeuksiin.

Lopuksi

LHB-Liiton mielestä olisi tärkeää, että Suomen lainsäädännöstä löytyisi määritelmät käsitteille sukupuoli, nainen, mies, äiti ja isä.

Niin ikään LHB-Liiton mielestä lainsäädäntöä tulisi täydentää siten, että estettäisiin muiden ihmisryhmien oikeuksien heikkeneminen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että jatkossakin turvattaisiin tytöille ja naisille oikeus miehistä vapaisiin tiloihin, kuten vessoihin, pukuhuoneisiin ja pesutiloihin. Tämä on myös merkittävä turvallisuuskysymys.

Suomi on jo nyt Euroopan väkivaltaisimpia maita naisille miesten väkivaltaisuuden vuoksi. Juridisen sukupuolimerkinnän muuttaminen ei muuta miesten väkivaltaisuutta naisia kohtaan. LHB-Liiton mielestä sellaista lakia ei tulisi hyväksyä, joka heikentää sukupuolten tasa-arvoa ja eri ihmisryhmien yhdenvertaisuutta.

LHB-Liiton kanta on, että vasta sen jälkeen, kun lakiesityksen vaikutukset ovat selvillä, voidaan lakia ylipäätään käsitellä, saati harkita säädettäväksi.

Kohta 1 Laki sukupuolen vahvistamisesta

a) LHB-Liiton kanta (yleisellä tasolla):

Oikeus vahvistaa juridinen sukupuoli tulee jatkossakin säilyttää vain transsukupuolisilla.

LHB-Liitto huomauttaa, että puolison juridisen sukupuolimerkinnän muuttaminen muuttaa myös parisuhteen homoliitosta heteroliitoksi tai toisin päin. Puoliso voi kokea tämän loukkaavana omaa seksuaalista suuntautumistaan kohtaan ja voi syntyä jännitteitä liitossa pysymiseen. On epäsuhtaista, että juridisen sukupuolimerkinnän voi muuttaa kuukauden harkinta-ajalla, mutta avioeron saamiseen kuluu kuusi kuukautta. Tällöin valtio pakottaa puolison viiden kuukauden ajaksi tahdonvastaiseen hetero- tai homoliittoon. Ehdotamme, että harkinta-aikoja yhdenmukaistettaisiin, jotta myös puolison itsemääräämisoikeutta kunnioitettaisiin.

b) viittaus lakiesitykseen:

Laki sukupuolen vahvistamisesta 1 §, 2 §, 3 §

c) LHB-Liiton korjausehdotus:

Esitämme lain nimeksi "Laki sukupuolimerkinnän vahvistamisesta".

1 § Sukupuolimerkinnän vahvistamisen edellytykset

"1) esittää *lääketieteellisen* selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen;"

3 § Sukupuolimerkinnän vahvistamisen oikeusvaikutukset

"Tämän lain mukaisesti vahvistettua sukupuolimerkintää on pidettävä henkilön sukupuolena sovellettaessa muuta lainsäädäntöä, ellei toisin säädetä tai elleivät tasa-arvodirektiivin tarkoittamat yksityisyys- ja säädyllisyyskysymykset muuta edellytä."

Lakiesitykset 3, 5, 6, ja 11

a) LHB-Liiton kanta (yleisellä tasolla):

Lakiesityksissä 3, 5 ja 11 ei käytetä lainkaan sanaa "nainen". Se on korvattu käsitteillä "raskaana oleva", "imettävä" ja "ihminen" (lauseyhteydessä "ihmisen elimistöön kiinnittynyttä elävää alkiota"). Se tekee lakikielestä vaikeasti ymmärrettävää ja on vastoin selkeän ja ymmärrettävän kielen vaatimusta. Hallintolain 2 luku 9 §: "Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä."

Käsitteen "nainen" poistaminen lainsäädännöstä on naisia dehumanisoivaa. Myös naistentautien ja synnytysten ammattilaiset ovat ottaneet kantaa sukupuolineutraalin, inklusiiviseksi tarkoitetun kielen riskeihin. Näitä ovat mm. epätäsmällisyys ja epäinhimillistäminen. Sukupuolineutraalin lakitekstin heikkoutena on pidetty sitä, että se piilottaa vaikutukset eri sukupuoliin.

Lainkohdissa, jotka koskevat vain biologisia naisia, tulee käyttää käsitettä "nainen", minkä lisäksi voidaan käyttää muita käsitteitä sukupuolivähemmistöjen huomioimiseksi. Näin kaikki ryhmät tulevat huomioiduiksi.

Laista raskauden keskeyttämisestä (lakiesitys 6) ei ole esitetty käsitteen "nainen" poistamista. Siinä raskaana olevien juridisten miesten huomiointi on hoidettu toisella tavalla: lisäämällä lakiin uusi pykälä. Lakiesityksen 6 lisäpykälä kuuluu: "Mitä tässä laissa säädetään naisesta, sovelletaan raskaana olevaan henkilöön sukupuolen vahvistamisesta riippumatta." LHB-Liiton näkemyksen mukaan tämä on inklusiivinen, naiset huomioiva tapa muuttaa lainsäädäntöä.

Toisaalta lakiesityksessä 1, 3 § Sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutukset sanotaan jo: "Säännöksiä, jotka koskevat raskaana olevaa, imettävää tai synnyttänyttä naista, sovelletaan raskaana olevaan, imettävään tai synnyttäneeseen henkilöön sukupuolen vahvistamisesta riippumatta."

b) LHB-Liiton korjausehdotus:

Ehdotamme, että lakiesityksen 6 mallia noudatettaisiin myös lakiesityksissä 3, 5 ja 11. Mallin mukaista lisäpykälää tulisi käyttää johdonmukaisesti kaikissa nyt muutettavissa laeissa, joissa puhutaan naisista. Tämän lisäyksen myötä hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset, joissa sana "nainen" poistetaan, voitaisiin hylätä tarpeettomina.

3. Laki äitiysavustuslain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

"Mitä tässä laissa säädetään naisesta, sovelletaan raskaana olevaan henkilöön sukupuolen vahvistamisesta riippumatta."

5. Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta annetun lain muuttamisesta

”Mitä tässä laissa säädetään naisesta, sovelletaan raskaana olevaan tai imettävään henkilöön sukupuolen vahvistamisesta riippumatta.”

11. Laki rikoslain 21 ja 22 luvun muuttamisesta

”Mitä tässä laissa säädetään naisesta, sovelletaan raskaana olevaan tai synnyttäneeseen henkilöön sukupuolen vahvistamisesta riippumatta.”

Lakiesitykset 8, 9, 10

a) LHB-Liiton kanta (yleisellä tasolla):

LHB-Liitto kiittää pyrkimyksiä selventää sateenkaariperheiden asemaa erottamalla lakiteksteissä toisistaan synnyttävä äiti ja muu äiti (tunnustanut äiti/adoptioäiti). LHB-Liitto moittii ilmaisun "synnyttävä äiti" tai "äiti" korvaamista ilmaisulla "synnyttänyt vanhempi".

b) LHB-Liiton korjausehdotus:

9. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 6 ja 6 a §:n muuttamisesta

Kumotaan hallituksen esittämät muutokset.

Kohta 12. Laki vankeuslain muuttamisesta ja 13. Laki tutkintavankeuslain muuttamisesta

a) LHB-Liiton kanta (yleisellä tasolla):

Naisvangit ovat erityisen haavoittuva ryhmä. Naisvangeilla on usein väkivallan kokemuksia ja traumataustaa. Naisvangit tulee asuttaa erillään miehistä eikä heidän joukkoonsa pidä asuttaa miehiä, jotka ovat vaihtaneet vain juridisen sukupuolensa naiseksi, mutta eivät ole sukupuoli-identiteetin tutkimuksissa tai hoidoissa.

b) viittaus lakiesitykseen:

Lakiesitys 12, 5 luku, 1 § ja 9 §

Lakiesitys 13, 3 luku, 1 § ja 9 §

c) LHB-Liiton korjausehdotus:

"[Vanki/Tutkintavanki], joka esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen ja jonka sukupuoli on vahvistettu toiseksi, sijoitetaan hänen vahvistetun sukupuolensa mukaiseen asunto-osastoon. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos se on välttämätöntä tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi."

Lisäksi silloin, kun harkintavaltaa käytetään vankia sijoitettaessa, tulisi ottaa huomioon erityisesti naisten etu ja tämä tulisi myös kirjata lakiin.

Lähteet

EU:n tavaroiden ja palveluiden saatavuutta koskeva tasa-arvodirektiivi (Neuvoston direktiivi 2004/113/EY)

How are male prisoners who identity as transgender recorded in the data? https://kpssinfo.org/how-are-male-prisoners-who-identify-as-transgender-recorded-in-the-data/

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2010-2013 tasa-arvo- ja sukupuolivaikutusten arviointi https://tasa-arvoasiantuntija.fi/wp-content/uploads/2022/10/ta-suvaus_MAKO2010-13.pdf (Lähde korjattu 17.10.)

Rikoslaki https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001

Study suggests that transwomen exhibit a male pattern of criminality https://fairplayforwomen.com/criminality/

Sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytykset. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:23.

Sukupuolineutraalit vessat saavat tytöt välttelemään vessassa käyntiä https://www.suomenuutiset.fi/sukupuolineutraalit-vessat-saavat-tytot-valttelemaan-vessassa-kayntia/

Sukupuolivaikutusten arviointi on toimenpiteen tai uudistuksen vaikutusten arviointia etukäteen sukupuolten tasa-arvon kannalta. https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/sukupuolivaikutusten-arviointi

Suomen Olympiakomitean lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta https://www.olympiakomitea.fi/uploads/sites/1/2022/04/36abaa54-lausunto-sukupuolen-vahvistamista-koskevasta-laista.pdf

Suomi on Euroopan unionin toiseksi väkivaltaisin maa naisille, mutta väkivalta kirjataan vain harvoin sairaalassa ylös https://yle.fi/uutiset/3-11167864

Suomi tasa-arvon kärkimaaksi 2020-2023 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162588

The Yogyakarta Principles: women's rights were not considered. Julie Bindel and Melanie Newman talked to Professor Robert Wintemute https://sex-matters.org/posts/updates/yogyakarta-principles/

Uintiin ja yleisurheiluun on suunnitteilla uusi luokka, koska transnaiset halutaan ulos naisten sarjoista https://yle.fi/urheilu/3-12501906

Yhdenvertaisuuslaki https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#Pidm45949344958912